

KONSTANTIN MOMIROVIĆ i ANKICA HOŠEK
Zavod za kineziološku antropologiju
Fakulteta za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu

Izvorni znanstveni članak
UDC 159.955 : 796
Primljeno 10. 11. 1987.

SANJA PODUŠKA
Zavod za primijenjenu kineziologiju
Fakulteta za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu

POLOŽAJ SPORTSKE AKTIVNOSTI U STRUKTURI SOCIJALNIH STAVOVA

sport / socijalni stavovi / autoritarnost / konformizam / socijalni hostilitet / samoupravna orijentacija / kleronacionalizam / regresiona analiza /

Povezanost između angažiranosti sportom i sportskih dostignuća s rezultatima u skalama stavova prema samoupravljanju, kleronacionalizmu i skalama za procjenu autoritarnosti, konformizma i socijalnog hostiliteta analizirana je, pod standardnim i jednim robustnim modelom regresijske analize, na uzorku od 720 zdravih muškaraca u dobi od 19 do 27 godina. Pod oba modela dobijena je značajna, ali vrlo niska multipla korelacija koja se mogla pripisati većem stupnju samoupravne orijentacije i manjem stupnju socijalnog hostiliteta onih koji su angažirani sportom i u sportu imaju veća dostignuća.

1. PROBLEM

Sport je aktivnost u koju se u pravilu uključuju osobe koje pozitivno valoriziraju i preferiraju natjecateljske situacije i koje su u tu svrhu sposobne i spremne podnijeti odgovarajuća tjelesna i psihička opterećenja. Pod vidom psiho-sociološke fenomenologije sport je područje angažiranosti koje:

- (1) podliježe principima teorije igara i teorije odlučivanja
- (2) ima pseudokonačni ciklus događaja
- (3) odvija se u grupama koje imaju karakter formalnih i organiziranih grupa
- (4) ima definirana pravila ponašanja pojedinca u grupi
- (5) ima definirana pravila ponašanja grupe u odnosu na konkurentne grupe
- (6) ima definiranu poziciju u odnosu na globalnu grupu (društvo) kojoj pripada
- (7) ima definirana pravila ponašanja u odnosu na druge globalne grupe s kojima se susreće
- (8) kontinuirano je izložen ocjeni javnosti.

Pod vidom kineziološke fenomenologije sport je područje angažiranosti koje:

- (1) ima determiniran pseudokonačni cilj aktivnosti
- (2) pod determinantom cilja ima u pravilu definiranu strukturu tjelesne aktivnosti
- (3) ima definiran program posebne intervencije u transformacijski proces psihosomatskog statusa
- (4) ima definirane pozicije stručne kompetencije i subordinacije
- (5) ima uvjetno postavljenu donju granicu tolerancije na biološke frustracije
- (6) ima uvjetno postavljenu donju granicu tolerancije na socijalne frustracije.

Iz ovoga je vidljivo da je sport i kao fenomen i kao osobna aktivnost duboko uronjen u globalnu društvenu strukturu i istovremeno, kao grupna aktivnost koja je kontinuirano izložena konfliktnim situacijama, neodvojiv od neposrednog socijalnog polja i socijalne adaptabilnosti pojedinca. Preferencija sporta, a osobito afirmacija u sportskoj aktivnosti, podrazumijeva odgovarajuću strukturu psihosocijalnog subsistema ličnosti, koja mora simultano konvergirati prema kineziološkoj i sociološkoj fenomenologiji sporta. Prema tome, vrijednosna orijentacija i struktura primarnih socijalnih stavova, kao i struktura drugih socijalnih stavova koji se na njima temelje, kao sastavni dio psihosocijalnog sistema, ne može biti irelevantna za adaptativne procese i procese odlučivanja (Papper, 1958), već se čak u konfliktnim situacijama pojavljuje u funkciji arbitra (Maslow, 1959)¹.

Određivanje povezanosti između vrijednosnih stavova i angažiranosti i dostignuća u sportu važno je stoga zbog više razloga. Odnos prema sportu i spremnost da se prihvate i njegove sociološke i njegove kineziološke determinante zavisi od vrijednosnog sustava i od stavova prema najvažnijim socijalnim objektima. Osim toga, bavljenje sportom, čak i onda kada sustav transformacijskih operatora nije eksplicitno konstruiran s ciljem da se utječe na socijalne stavove i sustav vrednota, ne može biti bez utjecaja na cjelokupni sklop ličnosti, pa stoga ni na vrijednosne stavove. Ovo, naravno, stoga, što je ukupna količina aktivnosti onih koji se sportom bave, čak i kad ne postižu natprosječne takmičarske rezultate, veća nego li u bilo kojem području aktivnosti koje se odvijaju u slobodnom vremenu; uostalom, u suvremenom sportu te se aktivnosti više i ne odvijaju samo u slobodnom vremenu.

¹ Više o ulozi socijalnih stavova i vrijednosnog sustava u određivanju socijalnog ponašanja vidi u Mraković, Hošek, Juras i Sabioncello, 1974.

Prema tome, sa sociološke je točke gledišta važno utvrditi u kojoj mjeri sustavno bavljenje sportom utječe na formiranje vrijednosnog sustava. S kineziološke točke gledišta važno je znati u kojoj mjeri određeni sklop vrijednosne orijentacije favorizira ili defavorizira bavljenje sportom.

Cilj ovog rada je da se na jednom reprezentativnom uzorku mladih muškaraca utvrde veze između najvažnijih socijalnih stavova, definiranih sustavom vrednota koje netko prihvaća, i angažiranosti i dostignućima u sportskoj aktivnosti.

2. METODE

Ispitivanje je provedeno na uzorku od 720 ispitanika muškog spola, u dobi od 19 do 27 godina. Uzorak je izvučen kao dvoetafni grupni uzorak s optimalnom alokacijom, iz jugoslavenske populacije ove dobi i spola. Uvedene su samo tri restrikcije: svi su ispitanici morali biti klinički zdravi, svi su morali biti stvarno pismeni i svi su morali poznavati hrvatski ili srpski jezik.

Angažiranost sportom i razina sportskih dostignuća procijenjena je sa četiri paralelne Thurstoneove skale. Ove je skale konstruirao M. Mraković (1970); nekoliko analiza njihovih metrijskih karakteristika pokazalo je da su vrlo pouzdan instrument za procjenu jednog jedinstvenog predmeta mjerenja. Taj je predmet definiran kao prva glavna komponenta rezultata u svim skalama.

Socijalni stavovi ispitani su s pet skala koje su konstruirali V. Jerbić i S. Lukić: zbog smrti oba autora finalni format i način definiranja rezultata u skalama odredio je B. Wolf. Latentni sadržaj čestica analizirali su S. Uzelac, E. Hofman i I. Ignjatović, a metrijske karakteristike skala K. Momirović i B. Wolf. Rezultati ovih analiza nisu, za sada, općenito dostupni; međutim, najvažnije karakteristike ovih instrumenata, preuzete iz spomenutih analiza, prikazane su u tabeli 1.

Rezultati u svakoj skali definirani su kao prva glavna komponenta standardiziranih rezultata u česticama. Način kodiranja rezultata u česticama (koje su bile konstruirane kao skale Likertovog tipa) i izračunavanja ukupnog rezultata bio je takav da veći rezultat znači manji intenzitet prvog glavnog predmeta mjerenja.

Povezanost rezultata u ovim skalama s varijablom kojom su procijenjeni sportska angažiranost i dostignuća analizirana je pod dva modela regresijske analize: pod modelom koji maksimizira korelaciju linearne kombinacije regresora i kriterijske varijable, dakle pod uobičajenim modelom osnovanim na kriteriju najmanjih kvadrata (LSR), i pod modelom koji maksimizira kovarijancu linearne kombinacije regresora i kriterijske varijable (SRA). Ovaj su model, zbog toga što je robustniji od standardnog regresijskog modela i zato što proizvodi regresijske faktore većeg stupnja generalizabilnosti, predložili Momirović, Štalec i Dobrić (Štalec i Momirović, 1983; Dobrić i Momirović, 1984).

Rezultati obje analize, izvedene programom CAOS koji su napisali K. Momirović i V. Dobrić (1984), sažeti su u jednoj tabeli. Simboli u toj tabeli imaju ovo značenje:

R = korelacije regresora i kriterija

β = standardizirani parcijalni regresijski koeficijenti pod LSR modelom

τ = parcijalne korelacije regresora i kriterija

F = struktura regresijskog faktora pod LSR modelom

γ = standardizirani regresijski koeficijenti pod SRA modelom

S = struktura regresijskog faktora pod SRA modelom

Q = vjerojatnost pogreške pri odbacivanju hipoteze da su parcijalni regresijski koeficijenti i parcijalne korelacije jednaki nuli

P = vjerojatnost pogreške pri odbacivanju hipoteze da su korelacije regresora i kriterija i regresijski koeficijenti pod SRA modelom jednaki nuli

ρ = multipla korelacija pod LSR modelom

$Q\rho$ = vjerojatnost pogreške pri odbacivanju hipoteze $\rho = 0$

η = multipla korelacija pod SRA modelom

$P\eta$ = vjerojatnost pogreške pri odbacivanju hipoteze $\eta = 0$

ϕ = korelacija linearnih kombinacija regresora dobijenih pod LSR i SRA modelom

ψ = kongruencija regresorskih koeficijenata dobijenih pod LSR i SRA modelom

α = kongruencija strukture regresijskih faktora dobijenih pod LSR i SRA modelom.

Tabela 1. GLAVNI PREDMET MJERENJA I METRIJSKE KARAKTERISTIKE SKALA ZA PROCJENU SISTEMA VRIJEDNOSTI I SOCIJALNIH STAVOVA

SKALA	PREDMET MJERENJA	POUZDANOST	REPREZENTATIVNOST	HOMOGENOST
SAM	samoupravna orijentacija	.89	.89	.65
ETN	kloronacionalizam	.89	.88	.63
AUT	autoritarnost	.81	.81	.52
KON	konformizam	.86	.88	.76
FROM	socijalni hostilitet	.89	.90	.67

3. REZULTATI

Pod oba modela dobijena je statistički značajna, ali vrlo niska multipla korelacija između rezultata u skalama za procjenu socijalnih stavova i angažiranosti i dostignuća u sportu (tabela 3). Strukture linearnih kombinacija rezultata u skalama stavova dobijenih pod LSR i SRA modelom znatno se razlikuju, pa je stoga neophodno da se, privremeno, rezultati dobijeni pod tim modelima razmatraju posebno.

Kao i obično, pod modelom maksimiziranja kovarijanci dobijeno je vrlo jednostavno i lako prepoznatljivo rješenje. Žalosno niska veza između bavljenja sportom i socijalnih stavova može se pripisati većem prihvaćanju vrednota samoupravnog socijalizma i manjem stupnju socijalnog hostiliteta onih koji se sportom aktivno bave i, eventualno, imaju neki zapaženiji natjecateljski rezultat. Ovome se pridružuje, s osjetno nižim, ali još uvijek statistički značajnim učešćem, negativan stav prema kleronacionalizmu. Autoritarnost i konformizam nemaju značajnog udjela u formiranju linearne kombinacije regresora koja ima maksimalnu kovarijancu s intenzitetom bavljenja sportom. Međutim, zbog znatnih veza socijalnog hostiliteta s rezultatima u svim ostalim skalama, i zbog znatne veze samoupravne orijentacije s odsustvom kleronacionalističkih stavova (tabela 2), struktura regresijskog faktora dobijenog pod SRA modelom definirana je, visokim saturacijama istog reda veličine, odsustvom socijalnog hostiliteta i kleronacionalističkih stavova i prihvaćanjem vrednota socijalističkog samoupravljanja; odsustvo autoritarnih stavova saturirano je znatno slabije, a odsustvo konformističkih stavova vrlo slabo ovako formiranom latentnom dimenzijom.

Linearna kombinacija regresora koja je formirana pod kriterijem najmanjih kvadrata ima bitno drugačiji sklop. Iako i ovdje prihvaćanje vrednota socijalističkog samoupravljanja i odsustvo socijalnog hostiliteta dominantno sudjeluju i u formiranju regresijske funkcije i u strukturi regresijskog faktora, ponašanje ostale tri skale je sasvim različito. Autoritarnost se ponaša kao statistički značajan i relativno jak logički pozitivan supresor, a konformizam kao značajan negativni supresor: ali obje skale, zbog toga što imaju nulte ili praktički nulte korelacije s mjerom angažiranosti sportom, nisu u korelaciji s regresijskim faktorom formiranim pod LSR modelom. Iako parcijalno ušešće kleronacionalizma u formiranju regresijske funkcije nije, sa statističke točke gledišta, značajno, ponašanje ove varijable je prilično neugodno, ili barem neobično: dok je direktna korelacija logički negativna i statistički značajna, parcijalna je korelacija logički pozitivna ali, srećom, statistički beznačajna.

Prije svakog pokušaja interpretacije dobijenih rezultata korisno je upozoriti na nekoliko činjenica.²

²Rezultati istraživanja koji se navode dobijeni su, na virtualno istom uzorku ispitanika, u okviru projekta kome pripada i ovo istraživanje, ili u okviru sa tim projektom koordiniranih paralelnih projekata.

Hošek i Momirović (1987) našli su nisku, ali statistički značajnu vezu između efikasnosti sistema za konativnu regulaciju i kontrolu i intenziteta sportske aktivnosti. Hošek (1987) je utvrdila značajan utjecaj socijalnog statusa na bavljenje sportom i sportska dostignuća; vjerovatnost i jednog i drugog značajno je veća u ispitanika koji potiču iz sredine s višim edukacionim i kulturalnim statusom i sami imaju viši edukativni status. Momirović (1987) je našao da su socijalni hostilitet, kleronacionalizam, antisamoupravna vrijednosna orijentacija i autoritarnost znatno povezani s poremećajima sistema za regulaciju i kontrolu konativnih funkcija, a Hošek, Momirović i Prišlin (1987) da nepovoljan statusni položaj, definiran prije svega niskom obrazovnom i kulturalnom razinom i niskom pozicijom roditelja u profesionalnom segmentu institucionalnog subsistema pogoduje formiranju aberantnih socijalnih stavova, osobito socijalnog hostiliteta, autoritarnosti i kleronacionalizma.

Očito je da ovi rezultati konvergiraju prema istom zaključku: sport dijelom spontano, a dijelom zbog djelovanja eksplicitnih postupaka izbora, selekcionira osobe s efikasnijim funkcijama konativnih regulatora, a trening, usmjeren na povećanje efikasnosti svih organskih funkcija, i sam djeluje na poboljšanje funkcija tih regulatora; otuda, zbog uske veze između konativne regulacije i socijalnih stavova, i zbog toga što, preko socijalnih medijatora, sport selekcionira i osobe sa socijalno prihvatljivim vrijednosnim sustavom i stavovima, veza između socijalno poželjnih stavova i bavljenja sportom mora biti znatna.

Pod tim vidom, dobijeni rezultati, osobito pod klasičnim modelom regresijske analize, nisu nimalo ohrabrujući, i nimalo povoljni za ocjenu odgojne vrijednosti sporta u nas.

Ovo prije svega zato što je povezanost između bavljenja sportom i socijalnih stavova vrlo niska, mnogo niža nego što bi se moglo očekivati i kada bavljenje sportom ne bi imalo nikakvog utjecaja na socijalne stavove i vrijednosnu orijentaciju³. I, dok je ta slaba veza, formirana surovom tehnikom stupidne regresijske analize, bar u nekom skladu s očekivanjima koja proističu iz naših stavova, ili naših predrasuda, o odgojnoj ulozi sporta, nešto jača, ali još uvijek suviše niska, veza formirana klasičnom regresijskom tehnikom samo je djelomično sukladna tim očekivanjima. Jer, kada se parcijalizira pozitivna veza samoupravne vrijednosne orijentacije i negativna veza socijalnog hostiliteta, postaje očito da, ili sport tendira regrutiranju autoritarnih ličnosti, što je slabo vjerovatno zbog jake

³Dodatni argumenti za ovaj zaključak nalaze se u istraživanju A. Hošek, Petrovića, Momirovića i S. Horge (1974), koji su utvrdili pristojne veze između bavljenja sportom i osobina ličnosti, i A. Hošek (1972; 1973) koja je, doduše na jednom prilično specifičnom uzorku ispitanika, utvrdila pozitivne veze između efikasnosti konativnih regulatora i bavljenja sportom; međutim, i tada je nađena slaba ali značajna pozitivna veza između autoritarnosti, konformizma i konzervativizma i sportske angažiranosti, doduše u uzorku iz populacije maloljetnih delikvenata.

negativne veze autoritarnosti i konativnih stavova, što je, kada se zna kakve se odgojne metode primjenjuju u mnogim našim klubovima (vidi, na pr., Petrović, 1984), znatno vjerojatnije.

Izgleda da se u našem sportu u posljednjih dvanaest godina nije mnogo toga promijenilo. I dalje su veze između bavljenja sportom i socijalnih stavova tako niske, da vrijedi zaključak formuliran u radu Mrakovića, A. Hošek, Juras i Sabioncella (1974): "Sustavno djelovanje na složene dimenzije ličnosti od kojih zavise vrijednosni stavovi ili na same vrijednosne stavove ne može se ni očekivati, kada se zna da zapravo i nema eksplicitno definiranih programa usmjerenih prema ovom cilju i kada se uzme u obzir stručna razina jednog dijela kadra koji te programe provodi, pa možda čak i stvarna ideološka orijentacija jednog dijela tog kadra."

Ipak, neke su promjene vidljive. U spomenutom radu, zbog nejasnih razloga, nije eksplicitno spomenuto, premda je iz priloženih tabela sasvim vidljivo, da je intenzitet bavljenja sportom, u vrijeme kada je to istraživanje bilo provedeno, bio u pozitivnoj vezi s najvažnijim konativnim faktorima, ali u značajnoj negativnoj vezi s vrijednosnom orijentacijom prema samoupravljanju i pozitivnoj vezi sa slabo formiranim super egom. Sada je situacija ipak nešto

av prema samoupravljanju i niski socijalni hostilitet, d oba su modela povezani sa sportskom aktivnošću. Problem je, naravno, što bavljenje sportom favorizira autoritarne stavove i što, nažalost, baš neke sredine, izgleda, utječu na formiranje kleronacionalističkih stavova. Još je veći problem što su, po svemu sudeći, niski socijalni hostilitet i samoupravna orijentacija posljedica natprosječnog funkcioniranja konativnih regulatora, dakle posljedica natprosječnog biološkog zdravlja onih koji se sportom intenzivno bave i imaju natprosječna sportska postignuća, a ne djelovanja odgojne funkcije sporta.

Atrofija ideje o odgojnoj funkciji sporta je, čini se, prilično očigledna. Ta ideja, u stvari, nikada i nije bila ostvarena.

Svakome tko poznaje programe tjelesnog odgoja u našim školama i način njihove realizacije, jasno je da se tim programima teško mogu postići i minimalne pozitivne promjene motoričkih sposobnosti, a kamo li promjene stavova. Svakome tko zna koji kriteriji vrijede u našem takmičarskom sportu i svakome tko poznaje način selekcije i razinu stručne i pedagoške osposobljenosti većine trenera, jasno je da je odgojno djelovanje posljednja briga i trenera i rukovodstava; unatoč tome što osobito ovi drugi ne žale riječi kada o tome govore, iako nije sasvim izvjesno da li uopće razumiju koji su to postupci kojima se može postići neki stvarni odgojni učinak.

Tabela 2. INTERKORELACIJE SKALA ZA PROGJENU SOCIJALNIH STAVOVA

	SAM	ETN	AUT	KON	FROM
SAM	1.00				
ETN	-.50	1.00			
AUT	-.04	.40	1.00		
KON	.24	.17	.61	1.00	
FROM	-.39	.59	.51	.29	1.00

Tabela 3. REGRESIJSKA ANALIZA SPORTSKE AKTIVNOSTI U PROSTORU SOCIJALNIH STAVOVA

STAV	R	β	τ	F	γ	S	Q	P
samoupravna orijentacija	-.18	-.19	-.15	-.75	-.52	-.80	.00	.00
kleronacionalizam	.08	-.08	-.06	.33	.23	.78	.11	.03
autoritarnost	.00	-.13	-.10	.00	.00	.40	.01	.98
konformizam	.03	.11	.09	.11	.08	.13	.02	.48
socijalni hostilitet	.16	.17	.13	.68	.47	.83	.00	.00

$$\begin{aligned} \rho &= .24 & Q_p &= .00 \\ \eta &= .19 & P\eta &= .00 \\ \phi &= .79 & \psi &= .92 & \alpha &= 0.92 \end{aligned}$$

LITERATURA

1. Dobrić, V., Momirović, K. (1984): Program CAOS. U K. Momirović i sur., "Kompijuterski programi za klasifikaciju, selekciju, programiranje i kontrolu treninga", FFK, Zagreb.
2. Hošek, A. (1972): Utjecaj strukture ličnosti na stupanj angažiranosti u sportu i stavove prema sportu kod maloljetnih delinkvenata. I. Analiza manifestnog prostora. Kineziologija, 2, 2:59-78.
3. Hošek, A. (1973): Utjecaj strukture ličnosti na stupanj angažiranosti u sportu i stavove prema sportu kod maloljetnih delinkvenata. II. Analiza latentnog prostora. Kineziologija, 3, 1:107-116.
4. Hošek, A., Petrović, K., Momirović, K., Horga, S. (1982): Relations between sports and some factors influencing the socialisation process. International Review of Sport Sociology, 4 (17):39-46.
5. Hošek, A. (1987): Uloga socijalnog okruženja u sportskoj angažiranosti mladih. Kineziologija, 18 (u tisku)
6. Hošek, A., Momirović, K. (1987): Pelacije konativnih karakteristika i intenziteta sportske aktivnosti. Kineziologija, 18 (u tisku)
7. Hošek, A., Momirović, K., Prišlin, R. (1987): Relacije statusnih karakteristika i socijalnih stavova mladih. Kineziologija, 18 (u tisku)
8. Maslow, A. (1959): New knowledge of human values. Harper, New York.
9. Momirović, K. (1987): Relacije primarnih konativnih faktora i rezultata u testovima za procenu socijalnih stavova (rukopis)
10. Mraković, M., Hošek, A., Juras, V., Sabioncello, N. (1974): Relacije između nekih vrijednosnih sustava i angažiranosti kineziološkim aktivnostima. Kineziologija, 4, 2:22-29.
11. Papper, S. (1958): Scales of values. University of California Press, Berkeley.
12. Petrović, K. (1984): Nasilje u sportu - segment nasilja u suvremenom svijetu. Pregledi, 3:79-110.
13. Štalc, J., Momirović, K. (1983): Some properties of a very simple model for robust regression analysis. Proceedings of 5th International Symposium "Computer at the University", Cavtat, 453-461.

Momirović, Konstantin; Hošek, Ankica; Poduška, Sanja.

THE PLACE OF SPORTS ACTIVITY IN THE STRUCTURE OF SOCIAL ATTITUDES

Kineziologija, Zagreb 19 (1987), 2, S. 85-89, 8 Abb, 13 Lit.

Sport / Social attitudes / Authoritarianism / Conformity / Social hostility / Self - management orientation / Clero-nationalism / Regression analysis

The study investigated the relation between engagement in the sports and sports achievements on one hand, and the results on the scales of attitudes toward self-management, clero-nationalism, and the scales for the assessment of authoritarianism, conformity, and social hostility. The relation was studied under the standard and one more robust model of the regression analysis, on the sample of 720 healthy males aged 19 to 27. Both models showed a significant but very low multiple correlation that could be attributed to a greater degree of self-management orientation and a lesser degree of social hostility of those engaged in the sports and achieving better results.

Константин Момирович, Анкица Хошек и Саня Подушка

Институт спортивной антропологии
факультета физической культуры Университета г. Загреб

ПОЛОЖЕНИЕ СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СТРУКТУРЕ СОЦИАЛЬНЫХ ВЗГЛЯДОВ

Под стандартной и одной "грубой" моделями регрессионного анализа проведен анализ взаимосвязи между степенью занятия спортом и спортивными достижениями, с одной стороны, и взглядами о самоуправлении, клеронационализме, авторитаризме, конформизме и социальной ненависти. В качестве испытуемых приняло участие 720 здоровых мужчин в возрасте 19-27 лет. Под обоими моделями получена достоверная, хотя небольшая, мультипл корреляция, которую можно объяснить на основе более положительного отношения к самоуправлению и меньшей степени социальной ненависти тех испытуемых которые занимаются спортом и имеют более высокие достижения в нем.

